

HELSINGIN YLIOPISTO
OIKEUSTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
VALINTAKOE 25.5.2015
suomen kieltä taitavat hakijat

Oikeustieteellisen tiedekunnan valintakokeen arvosteluperusteet 2015

Seuraavat mallivastaukset on havainnollisuuden vuoksi laadittu osittain yksityiskohtaisemmiksi ja laajemmiksi, kuin mitä vastauksilta on arvostelussa edellytetty, ja pistehyvitykset on eri kohtien osalta annettu myös lyhyemmistä vastauksista edellyttäen, että ne ovat sisältäneet tehtävän kannalta olennaiset asiat. Arvostelussa on tehtävien 1-4 osalta noudatettu lisäksi koepaperissa selvitettyä kokonaisarvostelua.

TEHTÄVÄ 1

A) Velan vanhentumisaika on kolme vuotta sen erääntymisestä. Pertti on ollut passiivinen, eikä hän ole millään tavoin katkaissut velan vanhentumisaikaa kolmen vuoden aikana, joten Pertin vuokrasaatava on vanhentunut. (Norros, s. 153-154, 162)

B) Kyseisessä tapauksessa saatavien vastakkaisuutta koskeva väite ei ole oikeudellisesti tehokas, koska Antin autokorjaamotoimintaa harjoitettiin toiminimellä, joka ei ollut oma oikeussubjektinsa. Siksi Antti samastetaan autokorjaamoliiketoiminnan kanssa. (Norros, s.88 ja 132-134)

C) Vanhentunutta saatavaa voidaan käyttää defensiiviseen kuittaukseen, mikäli ne perustuvat samaan oikeussuhteeseen tai jos kuittauksen edellytykset ovat täyttyneet ennen saatavan vanhentumista. Kyseisessä tapauksessa saatavat eivät perustu samaan oikeussuhteeseen, mutta koska saatavat ovat olleet vanhentumattomina päällekkäisiä ennen vanhentumisen syntymistä, niitä voidaan lähtökohtaisesti käyttää kuittaukseen. (Norros, s.130-132)

D) Kuitattavan saatavan on oltava oikeudellisesti pätevä eli perimiskelpoinen (eli sellainen, jonka suorittamiseen tuomioistuin voisi velvoittaa kuittauksesta ilmoittavan vastapuolen). Vastasaatavan on perustuttava pätevään oikeussuhteeseen. Kuittaus ei edellytä kuitenkaan sitä, että vastasaatavaa olisi pidettävä selvänä tai riidattomana. Tämä linjaus on tullut esille korkeimman oikeuden ratkaisussa yksiselitteisellä tavalla. (Norros, s. 129)

Huomioita tehtävästä ja sen pisteytyksestä:

- Osa vastaajista oli viitannut asuntojen vuokrauksesta annetun lain 9 § mukaiseen kiellettyyn ehtoon kuittauksesta. Lain mukaan vuokrasopimuksen ehto, että vuokralaisella ei ole oikeutta kuitata vuokraa vastasaatavallaan, on mitätön. Tässä tapauksessa ei ollut kyse siitä,

että vuokralaista olisi sopimusperusteisesti estetty kuittaamasta vastasaatavaansa, joten kyseinen ehto ei sovellu tapaukseen.

- B-kohdan osalta on huomattava, että tehtävänannossa tuotiin esille, että toiminimi ei ole oma oikeussubjektinsa

TEHTÄVÄ 2

Syyttäjä viittaa väitteessään analogiseen ja teleologiseen tulkintaan sekä direktiivin tulkintavaikutukseen, mutta väitteen arvioinnin kannalta olennaisia ovat myös laillisuusperiaate ja sen sanarajaperiaate.

Tapauksessa lähtökohtana on pidettävä laillisuusperiaatetta, jonka mukaan rikosoikeudellisen vastuun ja siitä seuraavan rangaistuksen on aina perustuttava tekohetkellä voimassa olleeseen kirjoitettuun eduskuntalakiin. Sanarajaperiaate muodostaa sallitun rikosoikeudellisen tulkinnan lähtökohdan: rikosoikeudellinen tulkinta on lähtökohtaisesti sallittua, jos siinä ei edetä säännöksen sanamuodon ulkopuolelle. Ennakoitavuuden ja oikeusturvan vuoksi on asetettava vaatimuksia sille, millainen merkityssisältö ilmaisuille voidaan antaa (yleiskielinen ja juridis-tekninen merkitys sekä legaalimääritelmä). (s. 58–60)

Laillisuusperiaatteeseen liittyy myös analogiakielto, joka tarkoittaa kieltoa soveltaa rikosoikeudellista säännöstä tapaukseen, joka ei mahdu säännöksen sanamuodon piiriin mutta joka näyttäisi olevan samankaltainen kuin säännöksessä tarkoitettu tilanne. Analogia on lähtökohtaisesti kiellettyä syytetyn vahingoksi, mutta ei tämän eduksi. Analogian erottaminen sallitusta tulkinnasta ei ole aina helppoa, ja lainanalogiasta löytyykin jotain esimerkkejä oikeuskäytännöstä, vaikka sitäkin olisi syytä pitää oikeusanalogian tavoin kokonaan kiellettynä syytetyn vahingoksi sovellettaessa. (s. 50–52)

Teleologisella tulkinnalla tarkoitetaan säännöksen tarkoituksen huomioivaa tulkintaa. Subjektiiivisessa teleologiassa pyritään selvittämään lainsäätäjän tavoitteet ja tahto, objektiivisessa teleologiassa puolestaan pyritään selvittämään mikä on säännöksen järkevä tarkoitus kysymyksessä olevassa konkreettisessa tilanteessa. Teleologinen tulkinta on rikosoikeudessa sallittua, mutta sanarajaperiaate ja analogiakielto rajoittavat sitä, ja tulkinnan on oltava kohtuudella ennakoitavissa ja sopusoinnussa rangaistusuhalla tavoitellun suojan tarkoituksen kanssa. (s. 60–62)

Direktiiveihin soveltuu tulkintavaikutus, eli kansallista lainsäädäntöä on tulkittava mahdollisimman pitkälle direktiivin mukaisesti. Tulkintavaikutuksen selvittämisessä merkitystä on sekä direktiivin sanamuodolla että tarkoituksella. Tulkintavaikutusta rajoittaa kuitenkin laillisuusperiaate, eikä rikosoikeudellista vastuuta voi perustaa tai ankaroida suoraan direktiivin perusteella. Jotta tulkintavaikutukselle voitaisiin antaa merkitystä, direktiivin mukaisen tulkinnan on oltava

kansallisen säännöksen rajoissa mahdollinen. Kansallista lainsäädäntöä on pyrittävä tulkitsemaan kokonaisuutena siten, että ristiriita voitaisiin välttää. Lisäksi perus- ja ihmisoikeudet sekä kansallisen oikeuden peruseriaatteet voivat rajoittaa tulkintavaikutusta. (s. 67–68)

Vaikuttaisi siltä, että syyttäjän vaatimus on ristiriidassa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja sen sanarajaperiaatteen kanssa: tulkinta syytetyn vahingoksi on kiellettyä, jos tulkinnassa joudutaan menemään selvästi säännöksen sanamuodon ulkopuolelle. Samoin vaikuttaisi, että syyttäjä pyrkii kiellettyyn analogiseen tulkintaan, mutta tapauksessa voisi kuitenkin olla kyse myös sallitusta tulkinnasta. Toisaalta teleologinen tulkinta, johon syyttäjä myös viittaa, on sallittua, ja samoin direktiivin tulkintavaikutus edellyttää tulkitsemaan kansallisia säännöksiä mahdollisimman pitkälle direktiivin mukaisesti. Jollei teleologinen tulkinta ja tulkintavaikutuksen huomioiminen kuitenkaan ole mahdollista laillisuusperiaatteen rajoissa, ei kansallista säännöstä saa tulkita sen sanamuodon vastaisesti syytetyn vahingoksi.

Huomioita tehtävästä ja sen pisteytyksestä:

Tehtävä perustuu Sakari Melanderin Rikosoikeuden peruskysymyksiä -kirjassa esitettyjen tietojen soveltamiseen.

Tehtävässä on ollut olennaista ymmärtää rikosoikeudellisten tulkintaperiaatteiden vaikutus ja merkitys tulkinnassa sekä EU-oikeuden suhde kansalliseen rikosoikeuteen. Tehtävässä on tullut tunnistaa ja ymmärtää laillisuusperiaate, sanarajaperiaate, analoginen ja teleologinen tulkinta sekä EU-oikeuden tulkintavaikutus. Lisäksi tulee huomata näiden yhteys syyttäjän väitteeseen sekä pohtia syyttäjän väitettä mainittujen periaatteiden avulla. Tulkintaperiaatteiden keskeisen ja syyttäjän väitteen kannalta olennaisen sisällön selvittämisestä on voinut saada yhteensä enintään 6 pistettä, ja periaatteiden soveltamisesta suhteessa syyttäjän väitteeseen ja toisiinsa enintään 4 pistettä.

Vastaamisessa on edellytetty riittävää täsmällisyyttä, joten pelkästään epämääräisistä viittauksista tulkintaperiaatteisiin tai niiden sisältöön ja perustelemattomista tai väärin perustelluista näkemyksistä siitä, onko syyttäjä oikeassa vai väärässä, ei ole saanut pisteitä. Lisäksi soveltamispisteiden saaminen on edellyttänyt periaatteiden punnintaa suhteessa toisiinsa ja syyttäjän väitteeseen. Kyse on ollut myös kokonaisarviosta, jossa vastauksen selkeydellä ja johdonmukaisuudella on ollut vaikutusta pistemäärään.

TEHTÄVÄ 3

Hätävarjelu oikeuttamisperusteena edellyttää rikoslain mukaan ensinnäkin, että kyseessä on oltava aloitettu tai välittömästi uhkaava hyökkäys. Oikeus hätävarjeluun kestää niin kauan, kun hyökkäys on käynnissä tai kunnes hyökkääjän käyttäytymisestä voidaan päätellä, että uusi oikeudenloukkaus ei enää ole välittömästi uhkaamassa (hätävarjelun aikarajat).

Kuvaillussa hyökkäystilanteessa (harhainen ja väkivaltainen hyökkääjä, teräase) suojeltavan oikeushyvän eli Tanelin hengen tai ainakin ruumiillisen koskemattomuuden voidaan todeta olleen välittömässä vaarassa. Aikarajakysymystä koskien tulisi pohtia, voidaanko potkiminen Keijon jo kaaduttua maahan ja/tai aseensa pudottua tämän kädestä katsoa edelleen sallitaksi hätävarjeluteoksi em. perusteilla.

Toiseksi edellytetään, että hätävarjelutekoa saa käyttää oikeudetonta hyökkäystä vastaan. Hyökkäyksen oikeudettomuudella ei tarkoiteta samaa kuin rangaistavuudella. Näin hätävarjelu on periaatteessa sallittu myös syyntakeettoman hyökkäystä vastaan. Tällöin tulee kuitenkin kiinnittää huomiota hätävarjeluteossa käytettyihin voimakeinoihin. Rikoslain mukaan tekijä on syyntakeeton, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syytä ratkaisevasti heikentynyt.

Kuvailtu hyökkäys on selvästi oikeudeton, vaikka vaikeista harhoista kärsivä Keijo katsottaneenkin syyntakeettomaksi. Hyökkääjän psyykinen poikkeavuustila on kuitenkin huomioitava voimakeinojen käytön arvioinnissa.

Kolmanneksi edellytetään, että hätävarjeluteon on oltava tarpeellinen hyökkäyksen torjumiseksi. Henkeen ja terveyteen kohdistuvissa hyökkäyksissä kenenkään ei kuitenkaan voida velvoittaa pakenevan paikalta. Näin ollen Tanelin hätävarjeluteko lienee ollut tarpeellinen Keijon aseellisen ja yllättävän hyökkäyksen torjumiseksi.

Neljänneksi hätävarjeluteko ei saa ylittää sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet (*relatiivinen hätävarjelu-oikeus*). Käytettävien voimakeinojen suhteellisuus edellyttää vertailua suojeltavan ja uhratun edun välillä. Ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvaa hyökkäystä voi lähtökohtaisesti puolustaa voimakkaammalla väkivallalla kuin mihin hyökkäys oletettavasti johtaisi, kunhan väkivalta ei ole ylimitoitettua.

Tapauksessa vastakkain ovat aiemmin toisilleen tuntemattomien Keijon ja Tanelin ruumiillinen koskemattomuus. Sekavassa mielentilassa oleva Keijo on hyökännyt yllättäen teräaseen kanssa ja lenkillä ollut Taneli on puolustautunut kävelysauvoin ja nyrkein. Voitaneen ajatella, että Keijon hyökkäys olisi ilman Tanelin puolustustekoa johtanut voimakkaampaan väkivaltaan. Puolustusteko lienee kuitenkin jatkunut liian pitkään. Jos Tanelin toimintaa ei em. perusteella katsottaisi oikeutetuksi hätävarjeluteoksi käsillä voisi olla hätävarjelun liioittelutilanne (anteeksiantoperuste) edellyttäen, ettei Tanelilta olosuhteet huomioon ottaen olisi kohtuudella voinut vaatia muunlaista käyttäytymistä.

(Melander, s. 108–110, 130–133.)

Huomioita tehtävästä ja sen pisteytyksestä:

Tehtävä 3 oli oikeustapaustehtävä ja sen arvostelussa noudatetaan kokonaisarvostelua. Tehtävästä on voinut saada yhteensä 10 pistettä.

Tehtävän arvostelussa on painotettu pääsykoekirjassa esitetyn soveltamista tehtävässä annettuihin tietoihin. Pelkkä pääsykoekirjan sisällön toistaminen vastauksessa ei siis ole oikeuttanut pisteisiin vaan kirjassa esitettyä on tullut kohta kohdalta soveltaa tehtävän tapauskuvaukseen. Samalla tavoin oikeansuuntainen vastaus ilman teoriapohjaa ei ole oikeuttanut pisteytykseen. Arvostelussa on pääsääntöisesti hyväksytty asioiden ilmaiseminen omin sanoin. Olennaisten termien käytössä on kuitenkin vaadittu täsmällisyyttä.

Mallivastauksen mukaisessa hyvässä vastauksessa on tullut käsitellä pääsykoekirjassa mainittuja neljää edellytystä sille, että hätävarjeluteko voidaan katsoa sallituksi ja pohtia, täytyvätkö Tanelin ja Keijon tapauksessa nämä edellytykset hätävarjelun aikarajoista (ensimmäinen edellytys), hätävarjeluteon oikeudettomuudesta (toinen edellytys), hätävarjeluteon tarpeellisuudesta (kolmas edellytys) ja hätävarjeluteon puolustettavuudesta hyökkäykseen nähden (neljäs edellytys). Lisäksi vastauksessa on tullut arvioida, mitä merkitystä Keijon psyykkisellä poikkeavuustilalla (mahdollinen syyntakeettomuus) voisi olla hätävarjelu-oikeuden kannalta (esimerkiksi hyökkäyksen oikeudettomuutta koskevan edellytyksen kannalta). Hakijan on tullut tuoda esille myös mahdollinen hätävarjelun liioittelutilanteen käsilläolo tilanteessa, jossa Tanelin katsotaan toiminnallaan ylittäneen sallitun hätävarjelun rajat. Hyvässä vastauksessa on nostettu esille tapauskuvauksesta edellä mainittujen lisäksi vielä jokin muu kysymyksenasettelun (”Pohdi pääsykoekirjassa esitetyn perusteella, voitaisiinko Tanelin toiminta katsoa hätävarjeluteoksi tapauksen erityispiirteet

huomioon ottaen”) kannalta merkittävä ja relevantti seikka pääsykoekirjassa esitettyyn pohjaten. Hakija on voinut esimerkiksi pohtia Keijon psyykkisen poikkeavuustilan merkitystä käytettävien voimakeinojen suhteellisuutta koskevaan arviointiin.

TEHTÄVÄ 4

Takauslain 3 §:n mukaan jollei takausta ole annettu omavelkaisena takauksena tai takauksen sisällöstä ole muuta sovittu, takaus katsotaan annetuksi toissijaisena takauksena. (*Norros s. 95*) Lisäksi valintakoe kirjassa mainitun korkeimman oikeuden iäkkäässä ratkaisussa KKO 1930 II 9 korkein oikeus on pitänyt osapuolten sopimaa ”täydellistä takausta” toissijaisena takauksena. (*Norros s. 96*) Näin ollen Juhan antama takaus Antin velasta on tulkittava toissijaiseksi takaukseksi.

Takauslain 21 § mukaan velkoja saa toissijaisen takauksen perusteella vaatia takaaajalta suoritusta, kun päävelka on erääntynyt ja 1) velalliselta ei ole päävelan perimiseksi voitu ulosmitata varoja, jotka ilmeisesti riittäisivät koko päävelan suoritukseksi; 2) velallinen on asetettu konkurssiin; 3) velallisen osalta on alkanut yksityishenkilön velkajärjestelystä tai yrityksen saneerauksesta annetun lain mukainen menettely taikka menettelyssä on määrätty päävelkaa koskeva väliaikainen kielto; tai 4) velallista vastaan on viranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä aloitettu muu maksukyvyttömyysmenettely, joka estää päävelan perimisen ulosottoin. Näin ollen velkoja Jali ei voi käännyä suoraan takaaajana toimivan Juhan puoleen ennen kuin TakausL 21 §:n edellytykset ovat täyttyneet. Jalin tulisi käännyä siis velan maksun suhteen Antin puoleen.

Korkoon liittyviä kysymyksiä sääntelee korkolaki. Korko voidaan jakaa kahteen päätyyppiin 1) varsinaiseen korkoon, jolla yleisimmin tarkoitetaan eräpäivää edeltävää korkoa, ja 2) viivästyskorkoon, jolla yleisimmin tarkoitetaan korkoa, joka alkaa juosta velan eräpäivän jälkeen. (*Norros s. 68–69*) Korkolain lähtökohtana on se, että velallinen ei ole velvollinen maksamaan korkoa velan eräpäivää edeltävältä ajalta. Koska laki on tahdonvaltainen eli siitä voidaan sopimuksella poiketa, korkolaista ei seuraa kieltoa koron perimiseen vaan eräänlainen *korottomuusolettama*: ellei muuta ole sovittu eikä laista tai kauppatastavasta muuta seuraa, velka on korotonta siihen saakka, kunnes siitä alkaa juosta viivästyskorko. (*Norros s. 70*) Toisin kuin velvollisuus varsinaisen koron maksamiseen, velvollisuus viivästyskoron maksamiseen ei edellytä sitä, että asiasta olisi sovittu. Velvollisuus viivästyskoron maksamiseen seuraa siis suoraan korkolaista. (*Norros s. 76*) Koska koroista ei tapauksen mukaan ole sovittu Antin ja Taunon kesken, lähtökohtana on, että Antin ei tule maksaa veloistaan varsinaista korkoa, mutta viivästyskorko on alkanut juosta velkojen eräpäivän jälkeen.

Velkakirjalain mukaan mikäli velvoitteen eräpäivä osuu viikonloppuun, eräpäivä siirtyy seuraavaan arkipäivään (ns. *pyhäpäiväpiteneminen*). Pyhäpäiväpitenemisen lähtökohdasta voidaan poiketa sopimuksella, mutta sopimisena ei voida pitää sitä, että eräpäivän vain todetaan olevan jonkin kuun

jokin päivä, joka sattuu olemaan viikonloppuna. (Norros s. 61) Jos velan eräpäivä on ennalta sovittu, viivästyskorko alkaa juosta heti eräpäivästä lukien. (Norros s. 62) Koska Antin ja Taunon 20 000 euron velan eräpäivä on ollut lauantai 18.4., voidaan pyhäpäiväpitenemisen periaatetta noudattaen katsoa eräpäivän siirtyneen maanantaille 20.4.

Sen sijaan takauslain 4 §:n mukaan takaus katsotaan annetuksi velan pääomasta, jollei ole sovittu, että takaus koskee myös korkoa tai muita liitännäiskustannuksia. Näin ollen takaaja Juha ei olisi takauksen aktualisoituessa velvollinen maksamaan velan korkoa, sillä korosta ei ole takaajan kanssa sovittu erikseen.

Lähtökohta oikeudessamme on, että tietyn velvoitteen velkoja saa vapaasti siirtää saamisoikeutensa kolmannelle, ellei siirrettävyydelle ole asetettu estettä laissa tai osapuolten sopimuksessa. (Norros s. 106) Tapauksesta ei ilmene, että osapuolet Tauno ja Antti olisivat sopineet saamisoikeuden siirtokiellosta, joten lähtökohtana voidaan pitää sitä, että Tauno on saanut siirtää saamisoikeutensa Jalille ja näin ollen Jali voi velkojana vaatia velan suorittamista Antilta. Lisäksi takauslain 9 §:n mukaan takaaja vastaa päävelasta velkojalle, jolle saamisoikeus on siirtynyt. Täten Juhan takausvastuu ei muutu, vaikka velkoja on vaihtunut Taunosta Jaliin.

Takauslain 2 §:n mukaan yleistakauksella tarkoitetaan takausta, joka koskee muutakin kuin vain yksilöityä päävelkaa. Kun kyseessä ei ole yleistakaus, takaus annetaan velvoitekohtaisesti. Tapauksessa Juha on lupautunut takaajaksi vain Antin 20 000 euron velkaan, joten hän ei vastaa Antin 5 000 euron velasta, sillä hän ei ole lupautunut yleistakaajaksi Antin veloille.

Huomioita tehtävästä ja sen pisteytyksestä:

Kyseessä oli oikeustapaustehtävä, jossa oli liitteenä takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetun lain (1999/361) (jäljempänä ”takauslaki” tai ”TakausL” pykälää). Tarkoituksena oli, että hakija soveltaa tehtävän ratkaisussa annetun lain pykälää. Tehtävän ratkaisussa vaaditut tiedot perustuvat osittain valintakoe kirjassa *Johdatus velvoiteoikeuteen (Olli Norros)* esitettyihin tietoihin ja osittain liitteenä annetun takauslain pykäliin. Osa tiedoista on esiintynyt sekä valintakoe kirjassa että liitteessä olevassa laissa.

Tehtävän maksimipistemäärä on 10 pistettä. Tehtävässä tuli ottaa kantaa Juhan takauksen luonteeseen, korkoon, velkojan vaihtumiseen ja väitettyyn 5 000 euron takausvastuun lisäykseen. Seuraavassa esitetyt arvosteluperusteet on havainnollisuuden vuoksi laadittu osittain yksityiskohtaisemmiksi ja laajemmiksi, kuin mitä vastauksilta on arvostelussa edellytetty, ja

pistehyvitykset on eri kohtien osalta annettu myös lyhyemmistä vastauksista edellyttäen, että ne ovat sisältäneet tehtävän kannalta olennaiset asiat. Esimerkiksi takauslain pykälää ei ole tarvinnut kirjoittaa vastaukseen auki, vaan pistehyvitykseen on riittänyt oikean lain kohdan mainitseminen ja sen soveltaminen. Pistehyvityksiin on yleisesti vaadittu pykälän tai normin mainitsemisen lisäksi sen soveltamista tapaukseen.

Arvostelussa on lisäksi kiinnitetty huomiota vastauksen jäsentelyyn, loogisuuteen ja kokonaisuuteen. Hakija ei ole saanut pistettä, vaikka olisikin yhtäällä arvioinut yksittäistä seikkaa oikein, jos hänen vastauksensa toisaalla sisältää ristiriitaista tai väärää tietoa koskien kyseistä seikkaa.

TEHTÄVÄ 5

Huomioita tehtävästä ja sen pisteytyksestä:

Liitteenä on kaksi oikeusasiamiehen antamaa ratkaisua sivuilla 14-42. Ota liitteen ja Perusoikeusjuridiikka -kirjan perusteella kantaa seuraaviin kysymyksiin ja väittämiin ja valitse eniten oikea vastaus. Huomaa, että useampi kuin yksi vastaus saattaa olla oikeasuuntainen. Merkitse vastauksesi selkeästi erillisen vastauslomakkeen kohtaan ”vastaus”. Jos et halua vastata kysymykseen, merkitse rasti kohtaan ”ei vastausta”. Jätä kohta ”tarkastajan merkinnät” tyhjäksi. Jokaisesta oikeasta vastauksesta annetaan yksi piste ja jokaisesta väärästä vastauksesta vähennetään yksi piste. Mikäli vastaaja merkitsee rastin kohtaan ”ei vastausta”, kysymyksestä ei anneta eikä vähennetä pistettä. Mikäli vastaaja ei merkitse rastia mihinkään kohtaan, vastausta pidetään vääränä ja hän menettää yhden pisteen. Tehtävän enimmäispistemäärä on 10 pistettä ja vähimmäispistemäärä 0 pistettä.

HUOMIOITA ARVOSTELUSTA: Huolimatta siitä, että vastauslomakkeessa on kehoitettu merkitsemään oikea vastaus/vastaukset, jokaisessa kohdassa on ollut ainoastaan yksi oikea vastaus. Tämä käy tehtävänannosta selvästi ilmi. Jos hakija on merkinnyt kohtaan useamman kuin yhden raksin, on tämä osoittanut, että hakija ei ole lukenut riittäväällä tarkkuudella tehtävänantoa taikka osannut valita oikeaa vastausta. Useamman kuin yhden rastin merkitseminen johonkin kohtaan on siten johtanut pistemenetykseen.

- 1) Minkä perusoikeuden arvioinnista huumekoirien käyttämisestä koskevassa tapauksessa on kysymys?
 - a. Vapausoikeudet ja oikeus ympäristöön
 - b. Vapausoikeudet ja oikeusturva
 - c. Vapausoikeudet ja yhdenvertaisuus
 - d. Vain vapausoikeudet

Oikea vastaus on C. Tapauksessa on ollut kysymys nimenomaan vapausoikeuksien ja yhdenvertaisuuden arvioinnista. Tapauksessa on viitattu perustuslain 7 § ja 10 § (k. 3.1), jotka ovat nimenomaan vapausoikeuksia (Ojanen s.19-20). Edelleen on huomattava, että asiassa tulee kysymykseen myös perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus, kun kysymys on Oulun poliisin menettelystä rikosilmoitusten ja rekisterimerkintöjen osalta (k. 4.6). Ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää

syytä eriarvoiseen asemaan (Ojanen s. 17).

- 2) Oliko Oulun poliisilaitoksen tapa käyttää poliisikoiraa perusoikeuksien näkökulmasta asiallista?
- a. Kyllä, poliisilaitoksen toimintaa ei voida pitää arveluttavana, koska poliisin toimenkuvaan kuuluu yleisen järjestyksen ylläpitäminen, eivätkä perusoikeudet siten rajoita poliisin toimintaa tältä osin.
 - b. Ei, perusoikeuksien rajoittamisen tulee perustua lakiin, eikä oikeusasiamiehen lausunnon perusteella asiasta ole säädetty lailla. **(Oikea vastaus. Perusoikeuksien rajoittamisesta täytyy säätää lailla ks. Ojanen s. 43. Oikeusasiamiehen tapauksesta käy ilmi k. 5.1 että toiminta ei perustu lakiin.)**
 - c. Ei, perusoikeuksia voidaan rajoittaa vain perustuslailla, eikä perustuslaki oikeusasiamiehen lausunnon perusteella sisällä määräystä yleisen järjestyksen ylläpitämisestä.
 - d. Kyllä, poliisilaitos toimi oikein, koska jokaisella on subjektiivinen oikeus huumeettomaan ympäristöön.
- 3) Mikä seuraavista väittämistä ei pidä paikkaansa?
- a. Huumekoiraa voidaan käyttää apuna ilman konkreettista rikosepäilyä. (Totta, jos on säädetty lailla oikeusasiamies k. 4.3.)
 - b. Positiivinen erityiskohtelu mahdollistaa sen, että esimerkiksi turvallisuusalalla työskentelevään kohdistuvaa perusteetonta henkilöntarkastusta ei kirjata. **(Oikea vastaus, ei pidä paikkaansa (k. 4.6 ja 5.4). Positiivinen erityiskohtelu on pidettävä erillään suosinnasta tai jonkin yksilön tai ryhmän asettamisesta etuoikeutettuun asemaan. (Ojanen s. 18-19.))**
 - c. Henkilöllä on oikeus kieltäytyä päästämästä huumekoira lähelleen silloin, kun häntä ei vielä epäillä mistään rikoksesta (Totta, tähän käsitykseen oikeusasiamies kannanotossaan päätyy k. 5.2)
 - d. Kaikkien perusoikeuksien rajoitusedellytysten on täytyttävä, jotta perusoikeutta voidaan rajoittaa (Totta, Ojanen s. 42)
- 4) Kuvitellaan, että Suomessa säädettäisiin laki, jonka perusteella huumekoiran avulla voidaan oikeusasiamiehen tapauksessa kuvatulla tavalla etsiä huumeita julkisella paikalla. Arvioi

lakia perusoikeuksien rajoitusperusteiden näkökulmasta ja **valitse todennäköisesti ongelmallisin kohta.**

- a. Lainsäätäjällä voi tällöin olla haasteena perusoikeusrajoituksen ydinalueen koskemattomuuden vaatimus. (Perusoikeusrajoituksen ydinalueen vaatimus voidaan todennäköisesti arvioida osana suhteellisuutta ja se harvoin tulee itsenäisenä kysymykseen. Ojanen s. 45.)
- b. Lainsäätäjällä voi tällöin olla haasteena oikeusturvan järjestäminen. (Lienee järjestettävissä)
- c. Lainsäätäjällä voi tällöin olla haasteena suhteellisuus ja hyväksyttävyyys. **(Oikein, kysymys on toiminnasta, joka oikeusasiamiehen ratkaisun perusteella vaikuttaa kohdistuvan satunnaisesti paikalle osuviin henkilöihin. On siten pohdittava erityisesti sitä, miten toiminta täyttää suhteellisuuden vaatimuksen. Edelleen vaikka perusoikeuksia voidaan rajoittaa painavan yhteiskunnallisen intressin tai yleisen järjestyksen vuoksi, perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyyys voi olla kyseenalainen. ks. Ojanen s. 44-45.)**
- d. Lainsäätäjällä voi tällöin olla haasteena täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen toteuttaminen. (Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus kohdistuu nimenomaan lainsäännöksiin, ei säädellyn toiminnan sisältöön toisin kuin suhteellisuus ks. Ojanen s. 43-44.)

5) Mikä opettajatapauksessa ei ole olennaista?

- a. Virkamiehen oikeus ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Ojanen s. 32-33)
- b. Sananvapauden ja virkavelvollisuuksien välinen punninta. (Tapauksesta käy hyvin ilmi se punninta, jota perusoikeuksia arvioitaessa joudutaan tekemään k. 2.2, Ojanen s.60)
- c. Huomata, että perusoikeussuoja koskee myös valtion ja kuntien viranomaisia. **(Oikein, perusoikeussuoja ei koske valtion ja kuntien viranomaisia. Virkamies sitä vastoin on pääsääntöisesti perusoikeussäännösten piirissä ((Ojanen s. 30 ja 32.))**
- d. Viranhaltijalla annetun varoituksen ongelmallisuus, kun kysymys on sananvapauteen liittyvästä asiasta (Tapauksesta käy hyvin ilmi myös varoituksen ongelmallisuus k. 3.1)

6) Mikä seuraavista väittämistä pitää paikkansa?

- a. Suomalaisilla viranomaisilla on harkintamarginaali, kun kysymys on perusoikeuksista. (Väärin, Suomen perusoikeusjärjestelmään ei kuulu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen omaksuma oppi valtion harkintamarginaalista (Ojanen s. 54. ”Harkintamarginaaliin” tosin viitataan oikeusasiamiehen opettajatapauksessa ihmisoikeussopimuksen kohdalla k. 3.6.1.).
- b. Huumekoiratapauksessa kysymyksessä oli poliisin mukaan tilapäinen poikkeus perusoikeuksiin. (Kysymyksessä ei voi olla tilapäinen poikkeus. Tilapäisen poikkeuksen tekeminen perusoikeuksiin on mahdollista ainoastaan poikkeusoloissa s. 48)
- c. Opettaja on kannellut oikeusasiamiehelle asiassaan. (Ei ole, oikeusasiamies on ottanut asian itsenäisesti käsiteltäväkseen k. 1.3. ks. myös Ojanen s. 64)
- d. Sananvapaus ei ole rajoittamatonta. **(Oikea vastaus, perusoikeuksia voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa Ojanen s. 40)**

7) Mitä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä opettajatapauksessa ei nouse esiin?

- a. Lailla säätämisen vaatimus (Ojanen s. 43 k. 3.6.1, 3.4)
- b. Rajoituksen hyväksyttävyys (Ojanen s. 44-45 k. 3.5)
- c. Välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus **(Oikea vastaus, kysymyksessä ei ole yksi valintakoekirjassa mainituista perusoikeuksien rajoitusperiaatteista Ojanen s. 42-47)**
- d. Suhteellisuus (k. 3.6.1 ilmenee implisiittisesti se, että sananvapauden rajoituksen tulee olla suhteellinen ks. myös Ojanen s. 45)

8) Miten oikeusasiamies arvioi lojaliteettiperiaatetta ja sananvapautta ja mitä tästä seuraa?

- a. Oikeusasiamiehen mukaan periaatteet ovat samanarvoisia, molemmat ovat laintasoisia periaatteita, joita tulee punnita perusoikeusmyönteisesti.
- b. Oikeusasiamiehen mukaan sananvapaus on perusoikeus ja lojaliteettiperiaate perustuu tavallisen lainsäännöksiin ja niiden tulkintaan. Siten niiden välisessä ristiriidassa tulee ottaa huomioon perusoikeusmyönteinen laintulkinta. **(Oikea vastaus ks. opettajatapaus k. 3.6.1 ja Ojanen s. 60)**
- c. Oikeusasiamiehen mukaan periaatteet ovat sinällään samanarvoisia ja perustuvat samantasoisiin säädöksiin. Myös lojaliteettiperiaate on perusoikeus ja sitä tulee vastaavasti kuin sananvapautta tulkita perusoikeusmyönteisesti.

- d. Oikeusasiamiehen mukaan sananvapaus on perusoikeus ja lojaliteettiperiaate perustuu tavallisen lainsäännöksiin ja niiden tulkintaan. Lojaliteettiperiaatteen nojalla ei voida rajoittaa sananvapautta, koska perusoikeuksia tulee tulkita myönteisesti.

9) Mikä seuraavista Euroopan ihmisoikeussopimusta ja tuomioistuinta koskevista väittämistä ei pidä paikkaansa?

- a. Sekä huumekoira- että opettajatapauksessa oikeusasiamies viittaa Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöön. (Viittaa kyllä, opettajatapauksessa useasti, huumekoiratapauksessa kohdassa 5.1).
- b. Euroopan ihmisoikeussopimus on yksi monista Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksista. (Kyllä, Ojanen s. 78)
- c. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa voitaisiin periaatteessa ottaa käsiteltäväksi huumekoiratapaus, vaikka asiassa ei periaatteessa ole yhtä yksittäistä uhria. (Kyllä, myös ryhmiin kohdistuvat loukkaukset tietyin edellytyksin. Ojanen s. 83)
- d. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen valitettaessa kaikki kansalliset keinot on käytettävä loppuun ja oikeusasiamiehen ratkaisu on yksi tällainen kansallinen keino. **(Oikea vastaus, pääsääntöisesti ei ole tarvetta käyttää ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja, Ojanen s. 85.)**

10) Opettaja-asiassa oikeusasiamies on viitannut useita kertoja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Euroopan perusoikeuskirja vastaa sisällöllisesti useilta osin Euroopan ihmisoikeussopimusta. Myös siinä on säädetty sananvapaudesta. Miksi oikeusasiamies ei viittaa asiassa perusoikeuskirjaan?

- a. Unionin tuomioistuin ei välttämättä ole vielä ehtinyt muodostamaan tulkintakäytäntöä sananvapauskysymyksissä.
- b. Perusoikeuskirja ei sovellu horisontaalisissa suhteissa.
- c. Kysymys ei ole unionin oikeuden soveltamisesta. **(Oikea vastaus, perusoikeuskirja koskee unionin toimielimiä ja jäsenvaltioita, kun ne soveltavat unionin oikeutta. Tässä tapauksessa kysymys ei ole unionin oikeuden soveltamisesta, Ojanen s. 101-102.)**
- d. Oikeusasiamies olisi voinut viitata unionin perusoikeuskirjaankin, mutta tässä tapauksessa ei kokenut sitä tarpeelliseksi.